

La matança del porc

(ALDC, VI, 1418. La matança del porc)

L'enunciat designa l'“acció de matar el porc i de fer les operacions destinades a l'elaboració i aprofitament de la carn i altres parts de l'animal” (DCVB). *Matança* (s. xv) (var. *matan[θ]* a 100, 108, 134, 138) és el nom més estès, der. de *matar* (< llat. vg. *MATTARE) més el suf. -ança (< -ANTIA), com *lloança* ‘acció de lloar’; s'usa sovint en pl. (*matances* 73-84), amb variació del complement segons la designació del porc (*matança del porc* 3, 11, 19, 32, 36, 41, 44, 45, 51, 63, 97, 160, 188, *matança del tocino* 61, 104, 107, 111, 118, 135, *matança del bacó* 128, *matança del cerdo* 150, 154, 165, 186) i amb el nucli *dia* (*dia de la matança* 49, 149, 170, *dia de ses matances* 78); *mataçon* 94 sembla metàtesi de *matançó*; *mata[θ]erdo* 139. També coneixen una certa extensió formes perifràstiques amb el verb *matar*, com és ara *matar el porc*, *matar porc* 34, 53, amb substitució del complement (*matar el tocino* 86, 90, 93, 95, 105, 114, 116, 117, 123, 129, *matar el gorrino* 132), amb el nucli *dia* (*dia de matar el porc* 17, 27, 34, 39, 57, 59, 60, 64, *dia de matar* 101) o *diada* (*diada de matar el porc* 26) o bé amb un der. (*matada del porc* 5). El nucli pot ser el substantiu *mort*: *mort de(l) porc* 7, 43, 50, 55, 60, 150, amb variació del nom de la víctima (*mort del tocino* 65, 141, *mort de gorrino* 136, 137, 142) o substitució del nucli per *dia* (*dia de la mort del porc* 16).

Com que es tracta d'una reunió festiva, el nucli *fešta* hi és present: *fešta del porc* 3, 19 o, simplement, *la fešta* 1, 62.

Porque[d3]ades (var. *porque[d3]ada*, *porque[tʃ]ada* 162, 164, 167, 168) és un der. de *porque[d3]ar* ‘treballar en la matança del porc i l'elaboració del porquim’ 172, 182 (var. *porque[tʃ]ar* 169, 171, *dia de porque[tʃ]ar* 170), format amb *porc* i el suf. intensiu -ejar (< -IDIARE); *porqueo* 176 és un híbrid valencianocastellà.

Ha tingut un cert ressò *mondongo*, pres del castellà (s. xvi), on significa ‘budell, especialment del porc’, ‘carn de porc per a fer embotits’, on és d'origen incert, potser de l'àr.; var. *fer (lo) mondongo* 122, 123, 125, *estar de mondongo* 122, 125, 152, *dia de mondongo* 131, i, amb centralització de /o/ > /a/ (cf. Veny, 1999 c), *mandongo* 111, 124, *anar de mandongo* 113, *fer mandongo* 114, *dia de(l) mandongo* 119, 121, *dia de fer mandongo* 120, amb el *f. fer la mandonga* 66; recordem que *mandonguilla/mondonguilla* és un manlleu al cast. *albondiguilla*, però encreuat amb *mandongo/mondongo*.

La denominació pot basar-se en un tipus d'embotit: *fer la baldanada* 140, der. de *baldana* ‘botifarra d'arròs, ceba, greix i sang’, típica de Tortosa, d'origen incert, potser aràbic; *botifarrada* 64, der. intensiu de *botifarra* (*fer botifarres* 12, 15), compost de *botir*, der. de *bot*, i *farro* ‘mena de farinetes’ (< FAR, FARRIS).

En la distribució areal, *matança* (i algunes formes perifràstiques amb *matar*) s'estén per tot el territori, interromput per *porquejada*, que uneix una part del val. amb el men., i l'intrús *mondongo*.

Són mots normatius *matança*, des del DG₁, 1932; *porquejar*, *porquejada*, *mondongo* des del DIEC₁, 1995.

